

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տ Ն Ս Ե Ն Ա Վ Կ Ա Ն Ե շ Բ Ն Ս Կ Ա Ն

ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ

ԺԲ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ Ց.

1854

ԱՊՐԻԼԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Չորս հարկատու դաստիարակութեան միջոցներ կան. կրօնք, Որստմն, Բարեկրթութիւն, Նիսրական խնամք: (Երես 49)

Դաստիարակութիւնը պէտք է որ տղուն վրայ զմարդը կազմէ, տղայն մարդ ընէ, կենաց մէջ կատարեալ մարդ դնէ:

Բայց որոնք են գործիքները, զորոնք դաստիարակութիւնը կարենայ գործածել այս մեծ գործողութիւնը առաջ տանելու և այս գեղեցիկ գործքը ամբողջութեամբ կատարելու համար:

Ինչպիսիք միջոցներ կրնայ ի գործ դնել մարդկային ամենայն կարողութիւնները

ըր զարգացընելու և միանգամայն ապա հովապէս զօրացընելու համար:

Նախնեաց իմաստութիւնը առաջարկած էր այս խնդիրս. ու Պղատոն կ'ըսէր. Մենք անդադար էլ չենք տեսներ որ զբոնենք այն ուսմանիցն եւ կրթութիւնները, որոնք որ աւելի լաւ էլ պարզաձին արդոյ դաստիարակութեանը, և պէտք է որ արդայն անոնց երեսն ըլլան երեսն մարդ ըլլալու համար:

1 Պղատոն Լաբ. հտ. Ե:

Ինչ վիճակի մէջ որ մենք հիմա կը գտնուինք՝ այս խնդիրս իրաւ որ ծանր ու շատ կարեւոր խնդիր մըն է . վասն զի դաստիարակութե միջոցները թշուառաբար չգիտնալով, և զանոնք գործադրութեան ատեն չփութելով, և անոնց մէ մէկքանիին մասնաւորապէս յարգ տալով և մէկալնոնք անարժան կերպով զոհելով, շատ անգամ մեր մէջը դաստիարակութիւնը կ'ապականի . չէ թէ չգիտնալով անոր անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը, և կամ կուրաբար չճանչնալով դաստիարակութե նպատակն ու բնութիւնը :

Արեւմտեան տան ինծի հոս տեղս ամենայն մանրամասն պարագաներուն ինջնալու, իւրաքանչիւր իրաց ինչուան խորը հասնելու, իւրաքանչիւր սկզբունք վերլուծելու, և անոր գործադրութեան կերպը ցուցնելու . և անանկով, թէ որ կարելի է այս բացատրութիւնս, կարենամ իմ առաջարկութիւնս ընթերցողացս աչքին առջևը՝ ի գործ դնել :

Այրկեան մը կայ որ ինծի միշտ վերջի աստիճանի կարեւոր երեցած է իմ պաշտամանս ընթացից մէջ, զորն որ քսանուիրեք տարի կատարեր եմ, տղոց դաստիարակ ըլլալով, թէ՛ Ա երափոխման ըսուած քրիստոնէական վարդապետութեան կրթութեանցը մէջ, և թէ ևս առաւել Փարիզու Փոքր Աղերանոցին՝ մէջ . այս այն վայրկեանն է, որ հայր մը կամ մայր մը իմ խնամոցս կը յանձնէին իրենց զաւակը, և իմ ձեռքս յանձնէին, ու վերջին համբոյրը տալէն ետեւ կը քաջուէին և զիս մինակ կը թողուին տղուն հետը :

Միշտ անբացատրելի գութ մը կը զգայի այն պզտի արարածին վրայ, որ տեսնալով թէ իրմէ կը հեռանան անոնք որոնցմէ որ իր կեանքը ընդունել է, կը դառնար ինծի կը նայէր անհանգիստ ու շատ անգամ արտասուելից աչուրներով . և կարծես թէ կը սպասէր իմ նայուածքէս իմ խօսքէս իր նոր կե-

նացը երջանկութիւնը կամ թշուառութիւնը և իր վիճակին որոշուիլը :

Արեւմտեան տղայն հարուստի կ'ըլլար՝ ու ինչուան նոյն ատենը ճոխութեան մէջ սնած : Այնպէս շատ անգամ ալ աղքատի էր և ռամկին խումբին մէջ ծնած : Բայց ինչ ալ ըլլար, միշտ այն ատենը մէկ սաստիկ գորով մը կը գրաւէր իմ սիրտս, որ ակամայ իրեն ալ կը յայտնէի, թէ պէտ և տագնապով մը : Բայց կը խոստովանիմ որ աւելի անդիմադրելի զօրութեամբ զիս գրաւող ըզգածմունքն էր : Անոնց վախի չէի կրնար այդ մեծ, այդ սրբազան գործքը մտածել, որ այն ատենը աչքիս առջև կու գար իրեն բոլոր սրբութիւնը, փափկութիւնն ու մեծութիւնը :

Այս տպաւորութիւնները այնպէս խորին ու ազդու էին, որ դեռ իմ սրտէս ջնջուած չեն, և այս տողերը գրելու ատեն նորէն զանոնք դեռ սրտիս մէջ կը գտնամ :

Ամէն դաստիարակ, որ կը մեծարէ ինքը զինքը ու նոյնպէս այն գործքը ուրուն նուիրուած է, երբոր ծնողք իրեն յանձնեն զաւակնին որ դաստիարակէ, պէտք է որ երկիւղածութեամբ առաջի Աստուծոյ ինքը զինքը ժողովէ ու ըսէ ինքն իրեն իր հոգւոյն ու խղճման նացը մէջ :

Տաւառիկ տղայ մը . այսուհետեւ ինծի է յանձնուած այդ տղայն, ինչ պէտք է որ ընեմ ես զինքը :

Պէտք է որ զինքը մարդ ընեմ . ըսել է որ մշակեմ, զարգացնեմ, դաստիարակեմ ու զօրացնեմ իր ամէն կարողութիւնները, ապա թէ ոչ մատնիչ կ'ըլլամ անոր հոգւոյն, տանը, իմ խղճման նացս և նաեւ Աստուծոյ :

Այս վախճանիս հասնելու համար ինչ միջոցներ բռնելու եմ :

Որ ուսմունքները, որ կրթութիւնները կրնան բանիս դալ :

Միայն նիւթակա՞ն կրթութիւններ պիտի ըլլան . բայց այն ատենը ոչ միտքը և ոչ սիրտը կը զարգացնեմ :

Սխալն առաքինութեան դասեր ու կրթութիւններ պիտի ըլլան . բայց այն ատենը ոչ մարմինը և ոչ միտքը կը զարգացնեն :

Սխալն մտաւոր ուսմունքներ պիտի ըլլան . բայց այն ատենը ոչ սիրտը և ոչ խղճմտանքը կը զարգացնեն :

Սերեմն ամէնը միատեղ պէտք է ընտրեմ : Նիւթական կրթութիւններ մարմինը զարգացնելու համար, առաքինութեան դասեր ու կրթութիւններ սիրտը զարգացնելու և բնաւորութիւնն ու կամքը ուժովցնելու համար, և հոսկ յետոյ մտաւոր ուսմունքներ՝ միտքը զարգացնելու համար :

Իր մտաց առջևը պէտք է որ դնեմ պատշաճ լոյսեր ու ծանօթութիւններ, որպէս զի միտքը կարենայ անոնց մտադրութիւն ընել, զանոնք ըմբռնել ու շահիլ, զարգանալ ու մեծնալ այն ուսումնասէր մտադրութեամբ :

Իրեն կամացը առջևը պէտք է դնեմ բարեկրթութեան ու կրօնի զօրութիւն՝ առաքինութիւններ որ ի գործ դնէ, օրէնքներ որ պահէ, որպէս զի սիրտը աւոնց յարումն ունենայ, սիրէ զանոնք . ու այն սուրբ կրթութեամբ զարգանայ ու ազնուականանայ :

Սխալն ամայն պէտք է որ իրեն մարմնոյն խաղ ու հանգիստ ալ տամ, երբեմն ալ խիստ աշխատութիւններ, որպէս զի անոնցմով կրթութեամբ յաջողակ, դիւրաշարժ ու զօրաւոր ըլլայ :

Եկե՛ք կ'երեւայ՝ որ չորս մեծ միջոցներ պիտի միշտ մէկտեղ զան, որ այս գործքս կատարեալ ու կրօնական կերպով գլուխ ելլէ . ՈՒՍՈՒՄՆ (Սխալնական, Երկրորդական, Բարձրագոյն ու Արուեստական) . ԲԱՐԵԿՐԹՈՒԹԻՒՆ բարուց . ԿՐՕՆՔ . և ան տեսակ ԽՆԱՄՔ, որ ԿԱՆՈՆՔ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ և ԿՐԹԱՆՔ ՄԱՐԽՈՅ Կ'անուանին :

Եւ ահա ասիկայս պատճառաւ չորս աղուոր յատկութիւններ, չորս հարկաւոր պայմաններ, և թէ որ կարելի է ըսել, չորս տարբեր բայց միալուծ դաստիարակութիւններ՝ դաստիարակութիւնը զօրաւոր ու ճիշտ կ'ընեն . զա

նազանութիւն ու միութիւն՝ դաստիարակութեան էական հիմն է, ինչպէս նաև մարդու բնութեանը :

Եւ այդ դարձեալ, ինչպէս որ պէտք է ըլլայ, Նիւթական դաստիարակութիւն, Մարտարագիտութիւն, Բարեկրթական դաստիարակութիւն և Կրօնական դաստիարակութիւն : Թէ որ ասոնցմէ մէկը պակաս ըլլայ, գործքը անկատար կը մնայ . մարդու բնութիւնն ու արժանաւորութիւնը չարաչար կը վնասուին : Եւս կտորիս մէջ անհոգութիւնը աններելի է . բայց եթէ ոտքի տակ առնելով այն կրօնական մեծարանքը, որուն որ տղայն սրբազան իրաւունք մը ունի :

Պէտք է որ նորէն կրկնենք՝ թէ դաստիարակութեան մեծ գործքին մէջը տղայն այս ամէն բան իրաւամբ կը պահանջէ . կրօն ու իր ամենապսեմ և ամենամաքուր հրահանգները . բարձրագոյն ուսում, ազնուականագոյն բարեկրթութիւն, ամենահոգ ու մտադիւր նիւթական խնամքներ : Դաստիարակութեան ամէն միջոցները, բոլոր մեծարանքը, ամէն իշխանութիւնը իրեն ծառայելու համար են : Ինչպէս որ արդէն հասկըցուցի՝ թէ Եստուած, հայրը, մայրը, ուսուցիչը երկրիս վրայ իրեն համար են . իրեն վրայ կրնանք ըսել սուրբ առաքելոյն Պօղոսի այն խօսքը . Ամենայն ինչ վասն քեզ է՝ . Դուք՝ Քրիստոսի, Քրիստոս Աստուծոյ :

Դարձեալ այս բանիս ամենուն իսկէք կը հասնի՝ թէ տղայն ապառնի մարդն է, բոլոր բովանդակ մարդկութիւնն է : Եստուծոյն ու Եստուծոյ համար է՝ Յիսուսին ձեռքովը . ամէն բան իրեն համար է, նոյն ինքն իսկ Եստուած :

Եւս ալ յայտնի չէ՝ որ դաստիարակութեան այս ամէն մեծամեծ հնարքները, այս ամէն կարող միջոցները սքանչելի կերպով մը համաձայն կու գան աստուածային Սխալնամութեան ամէն մեծամեծ խորհուրդներուն, մարդկային բնութեան ազնուական առանձնաչորհութեանցը ու այն վսեմ կարողութեան :

Թեանցը, որոնք են մարդուս արժանաւորութիւնը. ու անով ստեղծագործութեան ամէն զգայական էականներէն այնչափ վեր կը բարձրանայ մարդ :

Ի՞նչ կը տեսնեմ ես այն տղուն վրայ՝ որ քեզի յանձնուած է : Սէկէն՝ ի մէկ աչքիս առջև կու գան ճառարական հարողութիւնները, միտք, գործունեայ հոգի, որ ըստ Բստուծոյ զիտմանցը սահմանուած է մտաւոր մարդ մը ընելու զայն տղայն. այն աշխոյժ կարողութիւնները, որ անոր մտածելու, ըմբռնելու, զձմարտութիւնը գտնելու, տրամաբանելու, միտք պահելու, խօսելու օգնութիւն կ'ընեն. որոնք են յիշողութիւն, իմացողութիւն, երեւակայութիւն, դատմունք, և այլն :

Եւ թէ տղուն վրայ կը նկատեմ ապա հաճախ. ու արդար և վայելուչ բանի, օրինաց և գերագոյն ուղղութեան ընտրողութիւնը՝ որ խիղճ հոգի կը կոչուի. ու այն քաղցր զգայունութիւնը, որ մարդկային եղբայրութեան կապն է, միանգամայն երկրիս երկնքին հետ ունեցած կապերէն մէկը. ու այն գեղեցիկ, ճշմարիտ, ու յաւիտենական և անփոփոխելի Բարոյն սէրը, որ մարդուս սրտին սքանչելի արմատն է : Սէկ խօսքով՝ վրան կը նկատեմ Բարոյական ու հրժանական այն ամէն գեղեցիկ հարողութիւնները, որ ծանուցեալ ձմարտութիւնը իրեն պիտի սիրել տան ու փափագիլ, ուզել, ու ի գործ դնել պիտի տան գեղեցիկն ու բարին :

Ուրիշ աւելի ազնուական բան չկայ տղուն վրայ. ասոնք են այն սրբազան օճանները, որ Բստուծոյ ընդունած է՝ այր առաքինութեան ու այր բարութեան ըլլալու համար :

ԲՆՈՒԹԻՒՆ

Հրահանգ, Զրօսանք և Սփոփանք հասարակաց : (Տես երես 87)

Հին աշխարհականներէն շատը, որոնք ջրի պէս մարդկան արիւն կը թափէին, ինչպէս Շամիրամ, Երբուզդոնոսոր, և այլք, իրենց կատաղութեան աղէկ դեղ և սանձ մը գտեր էին բնութեան զբօսանքը՝ պարտէզներ և անտառներ տնկելով, և հոն իրենց քանի մը ժամանցընելով՝ տանց և ազգաց կենաց կը խնայէին : Վիտկոնտիանոս՝ որ անգլիացի էր և մաղձով դառնացած հրէշ մը դարձեր էր, և բիւրաւոր քրիստոնէից արիւն թափել տուաւ, բոլոր Հռոմայ ինքնակալութեան մէջ սրտին հանգիստ մը չգտնելով, թողուց տերութիւնը և քաղուցաւ Վաղմատիոյ եզերքը Սալոն քաղաքը. հոն սկսաւ պարտիզականութիւն ընել, և “Սիայն այն ատեն, կ'ըսէ ժամանակակից պատմիչ մը, Վիտկոնտիանոս սկսաւ երջանիկ ապրիլ” : Երանի թէ քիչ մը կանուխ մտածած ըլլար այս բանս : — Շատ ատեն չէ՝ Սիբայիլ Հաու անունով անզգամ անգղիացի մը իր հայրենիքէն աքսորուեցաւ Ուլիսիոյ կղզիներուն մէկուն մէջ. հոն ալ աւազակութիւն ընելով՝ նորէն արդարութեան ձեռքն ընկաւ. այս մարդուս քովէն ելած բաներուն մէջ գտան իր գրատետրը, որուն մէջ նշանակած էր, թէ ինչ հնարքով բոյսեր և հունտեր ժողովել կը մտածէ եղեր և պարտէզ տնկել. զարմացան քննողք, թէ անանկ քարասիրտ անձն ալ այսպիսի մտածութիւն ունի եղեր : . .

Հասկա մեր իսկ ազգին մէջ առաջին բռնաւոր յափշտակող թագաւորն Նորունդ՝ ինչով իր բռնութիւնը կը կազմէր. այնպէս ահեղ և դաժան մարդ էր կ'ըսէին ժամանակին բանասէրքը, որ առտուն քունէն նոր ելած՝ որուն վրայ որ նայէր՝ կը ճաթեցընէր. անոր համար ծառաները զիմացը մեծ